

דרור צוראל

מרכז מחקר וניטור ימי, היחידה הארצית להגנת הסביבה הימית, המשרד להגנת הסביבה

ניר אנגרט

מנהל אגף שטחים פתוחים, רשות הטבע והגנים

נדיה צימרמן

המוקד למחקר יישומי למשאבי סביבה ימית, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה

הנחיה מזור

מנהלת אגף בכיר לתכנון ארצי, מנהל התכנון, משרד האוצר

ציטוט

צוראל ד, אנגרט נ, צימרמן נ ומזר ר. 2017. כיצד שיפרו ממצאי הסקר האסטרטגי הסביבתי את תהליך קבלת ההחלטות הנוגע לפיתוח משאבים מבחינת התחשבות בשיקולים סביבתיים, כלכליים וחברתיים? *אקולוגיה וסביבה* 8(3). העתק

כיצד שיפרו ממצאי הסקר האסטרטגי הסביבתי את תהליך קבלת ההחלטות הנוגע לפיתוח משאבים מבחינת התחשבות בשיקולים סביבתיים, כלכליים וחברתיים?

גיליון סתיו 2017 / כרך 8(3)

דרור צוראל – עריכת מיפוי נרחב של בתי גידול בעלי פוטנציאל לרגישות בים התיכון מסייעת למשרד להגנת הסביבה בבואו לבחון מסמכים סביבתיים של קידוחים, הנחת צנרת או כל תכנית אחרת בים. אם עולה מהמיפוי שבקרבת המקום המיועד לפיתוח תשתית קיים בית גידול שעשוי להיות רגיש, מורה המשרד על ביצוע סקר חזותי. אם בסקר החזותי נמצא שאכן מדובר באתר רגיש, על היזם להזיז את התשתית המתוכננת או לעבוד באופן שלא יפגע בבית הגידול. לדוגמה, מיפוי בתי הגידול מאפשר למשרד לדעת אם מתקן התפלה מיועד להיבנות באזור שיש חשד שיש לו רגישות אקולוגית בגלל שעובר בו רכס כורכר (המאכלס ביוטה ימית שתיפגע, במקרה שייפגע רכס הכורכר). הסקר קידם את המדינה צעד גדול קדימה וזאת בזכות יוזמת משרד האנרגיה.

בסקר האסטרטגי הסביבתי נמצא שרוב בתי הגידול הרגישים נמצאים על מדף היבשת. לפיכך, נקבע באופן זמני קו מקביל לחוף במרחק 7 ק"מ ממנו, שממזרח לו לא יבוצעו קידוחים. נוסף למתן אפשרות שמירה על המערכת האקולוגית הרגישה, המשמעות היא שלא יהיו קידוחים ליד מתקנים רגישים של תשתיות אסטרטגיות (כגון מתקני התפלה ותחנות כוח), ואם חס וחלילה תהיה דליפת נפט, היא תהיה במרחק גדול מספיק מהחוף כך שהנזק ממנה לא יהיה מיד. הדבר מאפשר מרווח זמן להיערכות. במרחק גדול מ-7 ק"מ נמצאו עד היום בעיקר עתודות גז טבעי ולא נפט, כך שבעתיד הקרוב לא צפויות הפקות ממאגרי נפט, שהן המדאיגות יותר מבחינה סביבתית.

בסקר האסטרטגי הסביבתי הוגדרו מרחקי ההשפעה של כל קידוח על סביבתו. על בסיס ידע מדו"חות ניטור ומידע מהעולם, נקבע שלא תוצב אסדה במרחק שיפחת מ-1 ק"מ מבית גידול רגיש. הסקר הקל על המשרד להגנת הסביבה בהגדרת הדרישות שהיזם מונחה לבצע בבדיקה מקדמית לקידוח, להנחת צנרת או לפיתוח של שדה נפט או גז.

ניר אנגרט – הסקר הניב תועלת רב-תחומית ובמעגלים שונים:

ביטוי ישיר ומובהק ניתן לראות בתחום של קידוחי גז ונפט. מסקנות הסקר הוטמעו במכרז שהוציא משרד האנרגיה לחיפוש גז ונפט באזור הכלכלי הבלעדי של ישראל. השטחים שפורסמו במסגרת המכרז תואמים לחלוטין את המסקנות: אזורים שעל-פי הסקר עשויים להיות רגישים מבחינה אקולוגית, שבעבר היו לגופים שונים זכויות לחיפוש בהם, לא נכללו במכרז החדש.

תועלת עקיפה ניתן לראות בשימושים השונים הנעשים בתוצרי הסקר בתהליכי גיבוש מדיניות ותכנון. למשל, מנהל התכנון מכין את 'מסמך המדיניות לתכנון ולניהול המרחב הימי של ישראל', והחומרים והמידע שנאספו בסקר – חלוקת הים ליחידות גאומורפולוגיות והגדרת בתי הגידול הרגישים (דבר שנעשה על-ידי המכון לחקר ימים ואגמים לישראל [חיא"ל]) – נלקחו כמות שהם מהקביעות של הסקר. בתיקון תקנות פקודת הדיג (שנכתבה ב-1937) שבמסגרתו נאסר על דיג באמצעות מכמורות על

תשתית סלעית קשה, הגדרת מיקום תשתית זו נלקחה מנתוני הסקר. הדבר נכון גם בפעולות שוטפות שונות, כמו הגשת תכניות לקווי תשתית ולכלובי דגים, שמשמשים בהן במידע שנאסף במסגרת הסקר.

הסקר מקיים יחסי גומלין עם 'מסמך מדיניות לשמורות טבע וגנים לאומיים ימיים' שהוכן ברשות הטבע והגנים. המסמך קיבל משנה תוקף כשעקרונותיו הוטמעו בסקר, ובאזורים שאנו מקדמים בהם תכנון שמורות טבע, אנחנו משפרים את רזולוציות התכנון ככל שניתן באמצעות נתוני הסקר.

נדיה צימרמן – הקצאת הרישיונות לחיפוש נפט וגז נערכה בעבר בשיטה של 'כל הקודם זוכה', ללא מדיניות המנחה אילו שטחים לפרסם ובאיזה עיתוי. חלוקת הזכויות נעשתה לשטחים בגודל עצום של כ-2 מיליון דונם, ותוך תלות במידע שסיפקו היזמים על אודות מאפייני הים. המידע שהתקבל במסגרת הסקר האסטרטגי הסביבתי לגבי מאפייני המרחב הימי (גם אם אינו מלא), אפשר למדינה לקיים לראשונה הליך תחרותי להקצאת זכויות לחיפוש נפט וגז. הליך זה מאפשר הדרגתיות מסוימת בפתיחת המרחב הימי לחיפושים, מאפשר לתת מידע למחפשים, ועוזר להציב במסגרת הרישיונות הנחיות סביבתיות מותאמות יותר לכל אזור חיפוש מסוים. העובדה כי לא יחולקו רישיונות באזורים מסוימים בשל רגישותם הסביבתית היא, ללא ספק, ראייה לשיפור הליך קבלת ההחלטות. אני מוכרחה להודות כי לא האמנתי שנגיע למצב כזה, שאין חלוקת רישיונות באזורים רגישים, והדבר משמח מאוד.

רונית מזר – הסקר האסטרטגי הסביבתי בדק את קרקעית הים מבחינת ערכים סביבתיים וקבע תנאים ומגבלות לקידוחים של גז ונפט, אך הוא מלכתחילה לא נועד להתייחס לשימושים אחרים. עם זאת, בסיס הנתונים על אודות התשתית הסלעית בקרקעית הים משמש את מנהל התכנון גם לשימושים אחרים. כך, לדוגמה, אנו שואבים תועלת רבה מהסקר, ומטמיעים את מסקנותיו במסמך המדיניות למרחב הימי, המגובש בימים אלה במנהל התכנון במטרה להסדיר את כלל השימושים במרחב הימי (איים מלאכותיים, כלובי דגים וכדומה).
